

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЗАКАРПАТСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 5
Том 1

Ужгород-2018

*Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з філологічних наук
відповідно до Наказу МОН України від 04.04.2018 № 326 (додаток 9)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Зимомя І.М. – *д. філ. н., професор*
Заст. гол. редактора: Качмар О.Ю. – *к. філ. н.*; Зикань Х.І. – *к. філ. н.*
Відповідальний секретар: Рошко С.М. – *к. філ. н.*
Члени редколегії: Бедзір Н.П. – *д. філ. н., професор*
Зимомя М.І. – *д. філ. н., професор*
Лизанець П.М. – *д. філ. н.*
Пахомова С.М. – *д. філ. н., професор*
Печарський А.Я. – *д. філ. н., професор*
Полужин М.М. – *д. філ. н., професор*
Циховська Е.Д. – *д. філ. н., професор*
Вереш М.Т. – *к. філ. н.*
Гульпа Д.В. – *к. філ. н.*
Дерке М.Ж. – *к. філ. н.*
Жовтані Р.Я. – *к. філ. н., доцент*
Нодь Н.Й. – *к. філ. н.*
Суран Т.І. – *к. філ. н.*
Талабірчук О.Ю. – *к. філ. н.*
Томенчук М.В. – *к. філ. н.*
Bialek Edward – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
Gierczyńska Danuta – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
Grzesiak Jan – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
Nowakowska Katarzyna – *доктор габілітований гуманістичних наук, професор (Польща)*
Pusztay János – *доктор наук, професор (Угорщина, Словаччина)*

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 10 від 30.10.2018 року.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23097-12927Р,
видане Державною реєстраційною службою України 10.01.2018 р.

Офіційний сайт видання: www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА МОВА

Вінтонів Т.М., Бортун К.О. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СПОНУКАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	7
Глуховська М.С. СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ДЕРИВАТИВ АСОЦІАТИВНО-ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЛОКАТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	11
Єфименко О.М. МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ В УСТАЛЕНИХ СЛОВОСПОЛУКАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	16
Зозуля І.Є. НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНОМОВНИХ ТЕКСТІВ (ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП)	20

РОЗДІЛ 2

РОСІЙСЬКА МОВА

Педченко О.В. БОГИНЯ КОХАННЯ У ПРОЗІ ДМИТРА МЕРЕЖКОВСЬКОГО	26
--	----

РОЗДІЛ 3

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Aksiutina T.V., Alekseev V.S. THE ROLE OF NATIVE ENGLISH- SPEAKING TEACHERS IN STUDYING EFL IN UKRAINIAN UNIVERSITIES	31
Борис Д.П. СТРУКТУРНІ ТИПИ РИМОВАНИХ НЕОСЛЕНГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	35
Буренко Т.М. СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ДОКОРУ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ХХ СТОЛІТТЯ	41
Герасимів Л.Я. ВИПРАВДАННЯ ЯК ДИСКУРСИВНИЙ АКТ ТИПУ «АПОЛОГЕТИВ»	46
Гудз І.Р., Ладика О.В. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ MONEY НА ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ РІВНІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ТЛУМАЧНИХ І ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)	51
Лісовська А.О. ОСОБЛИВОСТІ МЕЛОДІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ МОЛИТОВ В АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ	57
Лук'яненко І.О., Полнікова А.С. СТЕРЕОТИПНИЙ ОБРАЗ ПРИВАБЛИВОГО ЧОЛОВІКА В ЖІНОЧОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ К. БУШНЕЛЛ "FOUR BLONDES" ТА "SEX AND THE CITY")	61
Макарук Л.І. НЕВЕРБАЛЬНІ ТА ПАРАЛІНГВАЛЬНІ СЕМОТИЧНІ РЕСУРСИ В ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ	66
Матіаш-Гнедюк І.М. АНАЛІЗ ПОНЯТІЙНОГО СКЛАДНИКА СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ <i>FAMILY</i> (ДІАХРОННИЙ АСПЕКТ)	73
Матковська М.В. СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ <i>АГОНАЛЬНОСТІ</i> В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	77
Машенко А.- М.А. ПОНЯТТЯ НАПРУЖЕНОСТІ ТА ЇЇ ПРОЯВИ В ТЕКСТІ РЕКЛАМИ	82
Оксанич М.П. ФУНКЦІОНУВАННЯ БАГАТОЗНАЧНОГО СПОЛУЧНИКА <i>ALS(O)</i> У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ	90
Пікалова А.О. ТИПИ «ЕМОТИВНОГО-Я» ІДЕНТИЧНОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДІТЯЧОГО ПОЕТА	95
Почтарук Г.Я., Лебедева Е.В., Гвоздь О.В. СЕМАНТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО <i>TEMPERATURE</i> В ТЕКСТОВЫХ КОРПУСАХ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ДИСКУРСА	101
Тихоніна С.І. ГРАМАТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЗВЕРТАННЯ	105
Хома В.П. ЕКСПЛІКАЦІЯ ЯДРОВОЇ ЛЕКСЕМИ-ВЕРБАЛІЗАТОРА КОНЦЕПТУ <i>SELF-ALIENATION</i> У ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛАХ	110

Чайковська О.Ю. УТЛЕННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ У ВІДЕООВИНАХ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ ЗАДНЬОГО ПЛАНУ СТУДІЇ	115
---	-----

Шапочкіна О.В. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СТАНОВИХ СИТУАТЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ БУТТЯ У ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ	120
---	-----

Щигло Л.В. ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ЕВОЛЮЦІЇ СЛОВОТВІРНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	125
---	-----

РОЗДІЛ 4

РОМАНСЬКІ МОВИ

Тарасова О.А. ПРОТОТИП ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО КОНЦЕПТУ «PARILLON» / «МЕТЕЛИК» У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ФРАНЦУЗЬКОГО МОДЕРНІЗМУ	131
---	-----

РОЗДІЛ 5

ТЮРКСЬКІ МОВИ

Михайлова Є.В. ОБСЯГ ПРИКМЕТНИКОВОГО КЛАСУ СЛІВ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ АТРИБУТИВИ	136
--	-----

РОЗДІЛ 6

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Боговик О.А. НЕМОДАЛЬНІ ЗНАЧЕННЯ МОДАЛЬНИХ ПРЕДИКАТІВ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	142
---	-----

РОЗДІЛ 7

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Virych O.V. THE PROBLEM OF HUMAN INTERACTION WITH THE WORLD: THE EXISTENTIAL APPROACH (ON MATERIAL OF THE PROSE M. MATIOS)	146
---	-----

Іщенко О.А. РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІЙ ДУМЦІ	151
---	-----

Ляхманюк А.М. ЕФЕКТ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ЕТЮДІ «НЕВІДОМИЙ» МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО	156
---	-----

РЕЦЕНЗІЇ

Зимомря М.І., Науменко Н.В., Зимомря І.М. МНОЖИННИЙ ХАРАКТЕР РЕЦЕПЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ	162
---	-----

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СТАНОВИХ СИТУАТЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ БУТТЯ
У ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

STATE SITUATEMES OF EXISTENCE IN OLD GERMANIC LANGUAGES

Шапочкіна О.В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті автором охарактеризовано семантичну сутність предиката стану на матеріалі давньогерманських мов, так звану станову ситуатему (центр, ядро висловлювання), що виражала станові відношення з позицій «агенса – пацієнта»/«суб'єкта – об'єкта» та описувала, стверджувала або заперечувала певний стан буття, існування. Під час дослідження застосовувалися такі методологічні підходи, як філософський та семантичний, за допомогою яких було здійснено розподіл предикатів на позначення стану буття на мікрогрупи: предикати передбуття (очікування стану); предикати виникнення (наявність стану); предикати екзистенції (перехід зі стану відсутності у наявний). Зокрема автором виявлено, що репрезентація станових ситуатем на позначення буття у давньогерманських мовах виявлялася за семантичним змістом різнопланово. Так, предикати стану на позначення передбуття у давньогерманських мовах означали актуальність, наближення певного стану, предикати виникнення репрезентували початок, вияв, появу стану, предикати існування описували наявність, циклічність, неминучість, передчасність, одночасність певного стану. У статті акцентовано увагу на тому, що семантичні групи предикатів стану на позначення буття у давньогерманських текстах легко асимілювали одна в одну.

Ключові слова: категорія стану, предикат стану, предикат на позначення стану буття, станова ситуатема, давньогерманські мови.

В статье автором охарактеризована семантическая сущность предиката состояния на материале древнегерманских языков, так называемая залоговая ситуатема (центр, ядро высказывания), которая выражала состояние отношения с позиций «агенса – пациента» / «субъекта – объекта» и описывала, утверждала или отрицала определенное состояние бытия, существования. В ходе исследования применялись такие методологические подходы, как философский и семантический, с помощью которых было осуществлено распределение предикатов для обозначения состояния бытия на микрогруппы: предикаты предбытия (ожидание состояния) предикаты возникновения (наличие состояния), предикаты экзистенции (переход из состояния отсутствия в существующее положение). В частности автором выявлено, что репрезентация залоговых ситуатем для обозначения бытия в древнегерманских языках оказалась по семантическому содержанию разноплановой. Так, предикаты состояния для обозначения предбытия в древнегерманских языках обозначали актуальность, приближение определенного состояния, предикаты возникновения представляли начало, проявление, появление состояния, предикаты существования описывали наличие, цикличность, неизбежность, преждевременность, одновременность определенного состояния. В статье акцентировано внимание на том, что семантические группы предикатов состояния для обозначения бытия в древнегерманских текстах легко ассимилировали друг в друга.

Ключевые слова: категория состояния, предикат состояния, предикат для обозначения состояния бытия, становая ситуатема, древнегерманские языки.

The research has delineated the semantic peculiarities of state predicates in the Old Germanic languages. It has also investigated so-called "situateme" or the core of statement that expressed the state relations with regard to the notions of "agent – patient" / "subject – object". The other functions of such situatemes were stating or denying a particular state of being or existence of a subject. The research makes use of various approaches, mainly philosophic, semantic. They enabled to classify the predicates of existence into such microgroups as the predicates of preexistence (anticipation of a state); the predicates of appearance (the presence of a state); the predicates of existence (the transition from the state of absence to the given state). It has been stated that the state situatemes in the old Germanic languages were represented differently in semantic aspect. Thus, the predicates of state marking preexistence marked the presence, cyclic recurrence, inevitability, untimeliness, simultaneity of a particular state in the Old Germanic languages. The article emphasizes the fact that the boundaries between the semantic groups of predicates of existence are rather blurred; therefore, they could easily assimilate with each other in the Old Germanic languages.

Key words: the category of state, state predicate, predicate of existence, state situateme, Old Germanic languages.

Постановка проблеми. Буттєві предикати – предикати наявності / відсутності та семантичні типи – утворюють організаційний центр буттєвих конструкцій і констатують або заперечують факт існування предметів, явищ, подій, а також відображають способи існування фрагмента буття. [3, с. 7].

Для аналізу предикатів стану на позначення буття у давньогерманських мовах ми будемо послуговуватися методами філософського та семантичного аналізу, який уможливило розкриття сутності буття. Оскільки буття – це суще та суттєве, людина та світ, поєднання матеріального та духовного, то і під час аналізу ста-

нових ситуацем ми спиратимемося на ці основні аспекти. Предикати буття (екзистенції) – це власне-локативні предикати, які здатні описувати наявний стан речей, наприклад, «бути», «перебувати», «опинятися», «розташовуватися».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предикати із семантикою екзистенції неодноразово були предметом дослідження лінгвістів (Н. Арутюнова, Т. Булигіна, Н. Деева, О. Леута, Л. Лонська, О. Селіверстова, Є. Ширяєв та інші). Проте сьогодні залишається низка недосліджених питань, зокрема предикати початкової фази буття – предикати передбуття та предикати виникнення, що передують власне буттю, наявності та репрезентують початок існування, зародження певного стану чи процесу, переходу зі стану відсутності в наявність у корпусах давньогерманських текстів.

Постановка завдання. Завдання наукової розвідки – віднайти та описати значеннєві ситуацїї групи предикатів буття та схарактеризувати засоби вираження у давньогерманських мовах. Аналізуючи корпуси давньогерманських мовних пам'яток, ми виокремимо три макрогрупи предикатів буття: передбуття, виникнення, існування (перехід із стану відсутності у наявний стан).

Виклад основного матеріалу. Дослідження семантико-синтаксичної структури давньогерманського речення зумовлює значний інтерес до предиката (як важливого компонента, центра парадигми категорії стану). Від лексичної семантики предиката, його сполучувальних властивостей залежить не тільки структурна організація давньогерманського речення і його компонентів, але і семантична характеристика у парадигмі категорії стану. У. Чейф зауважує, що «<...> природа дієслова визначає, що буде становити інша частина речення, зокрема те, які іменники будуть дієслово супроводжувати, який стосунок до нього будуть мати ці іменники і як ці іменники будуть характеризуватися в семантичному плані <...>» [4, с. 114–121].

Л. Теньєр визначає предикат центром (ядром) речення [2, с. 117], що формує набір синтаксичних позицій (залежних від предиката субстанціальних компонентів), зумовлює способи семантичного і морфологічного оформлення, тобто дієслову-предикату притаманні синтаксичні і морфологічні валентності.

Ураховуючи вищезазначене, можна сформулювати дворівневе тлумачення дефініції «предикат стану» – елемент, який належить до парадигми категорії стану, це синтаксема, центр, ядро речення (висловлювання), що виражає станові від-

ношення з позицій «агенс – пацієнтс»/«суб'єкт – об'єкт»; це морфологема (дієслово, прикметник, дієприкметник, прислівник, дієприслівник), яка описує, стверджує або заперечує певний стан: буття, перцепцію, фізичну/інтелектуальну дію, діяльність, відношення, емоцію, процес, результат, афект.

Предикати передбуття об'єднано значенням зародження та наближення до існування чогось у майбутньому ще до його виникнення [1]. У ролі окреслених предикатів у давньогерманських текстах функціонували здебільшого дієслова із семантикою передбуття, виокремлені ситуативною «невизначеною віддаленості від фази виникнення» про щось жакливе, неприємне – сліпоту, смерть, небезпека; якась неминуха, фатальна подія, очікування події, явища, щось можливе у недалекому майбутньому, також думки про наявність надії на щось, напр.: станова ситуація (далі СС) «Неминучість долі», напр.: днв.-англ. *Onð sibðan witig god on swa hwæþere hond, halig dryhten, mæroðo deme, swa him gemet þince.* (Beowulf, 685–690) – «Нині вночі над нами Божий, Господній здійсниться. Судить суд по правді – щоб збулося воля Володаря Долі!» [5]; СС «Надія», «Бажання», напр.: днв.-ісл. *lifi tyna eða brenndi mik sem birkin við* (Edda, Guðrúnarkviða in forna, 13) – «Якщо б згоріла я, як береза!» [9]; СС «Очікування», напр.: днв.-ісл. *Þaðan beið þengill, unz þingat kómu halir hundmargir ór Heðinseyju* (Edda, Helgakviða Hundingsbana I, 22) – «там чекав конунг прибуття раті незліченною з острова Хедінсей» [9].

Передбуття могло також відображатися як актуальне, близьке: зародження та/або народження, які виценовуються на основі ситуацїї прямих ситуацем «Почати існувати», «Народжуватися», або непрямих ситуацем, тобто непомітно, мимоволі з'являтися (про почуття, думки); назрівати – виникати, зароджуватися (перен. – думка, план); насуватися – з'являтися, охоплювати (про думки, мрії); поставати – брати початок), а саме:

а) прямі станові ситуацїї: СС «Народитися», напр.: днв.-англ. *ðæt eafera wæs æfter cenned, geong in gearum, þone god sende folce to frofre* (Beowulf, 10–15) – «За недовгий час син престолу, спадкоємець народився, надісланий Богом, людям на радість» [5]; СС «Зародитися», напр.: днв.-англ. *in worold wocun, weoroda ræswan, Heorogar onð Hroðgar onð Halga til* (Beowulf, 60) – «Зародилися на землі від Хальфана четверо: Хеогар, Хродгар, Хальга Добрий та дочка» [5];

б) непрямі станові ситуацїї: СС «Поява думки», напр.: днв.-ісл. *Nam af þeim heiftum*

hvetjask at vígi: «Þú skalt, Gunnarr, gerst of láta mínu landi ok mér sjálfri; mun ek una aldri með öðlingi!» (Edda, Sigurðarkviða in skamma, 10) – «Ненавидячи, вона вбивство задумала: «Гуннар, ти скоро навек втратиш землю мою і мене разом з нею – з конунгом мені щастя не бачити!» [9]; СС «Поява почуття», напр.: днв.-ісл. *Sótti Sigrún síkling gladan, heim nam hon Helga hönd at sækja, kysssti ok kvaddi konung und hjalmi; þá varð hilmir hugr á vífi* (Edda, Völsungakviða in forna (Helgakviða Hundingsbana II), 14) – «Сігрун прийшла до щасливого князя, Хельги вона пестила руки і цілувала його привітно, конунгу дівка тоді до вподоби стала» [9]; СС «Поява наміру», напр.: днв.-ісл. *Lengi hvarfðak, lengi hugir deildusk, áðr ek of frægak folkvörð at gram* (Edda, Guðrúnarkviða in forna, 6) – «Довго мучилася я, довго мовчала, все ж запитати зважилася у Гуннара» [9].

Важливим лексико-граматичним засобом вираження значення добуттевості у давньогерманських мовах була форма майбутнього часу власне буттєвого дієслова бути – буде, напр.: днв.-ісл. *Nú skal Sigurði segja görva, alls þengill mik til þess neyðir; muntu víst vita vætki lýgr; dægr eitt er þér dauði ætlaðr*. (Edda, Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I), 25) – «Буде Сигурду сказана правда, якщо мене він до того примушує, небрежливє слово моє послухай, скажу я про дні смерті твоєї» [9].

Буттєві дієслова характеризуються найширшою сполучуваністю і здатні були забезпечити стан передбуття будь-якого суб'єкта, прогнозування або планування подій, напр.: СС «Майбутня подія», напр.: днв.-ісл. *Þú munt maðr vera mæztr und sólu ok hæstr borinn hverjum jöfri, gjöfull af gulli, en glöggfr flugar; ítr álti ok i orðum spakr*. (Edda, Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I), 7) – «Будеш великий, як ніхто під сонцем, станеш понад конунгів інших, щедрий на золото, скупий на втечу, обличчям прекрасний і мудрий в промовах» [9]; СС «Прогнозування», напр.: днв.-англ. *þæt hine on ylde eft gewunigen wilgesipas, þonne wig cume* (Beowulf, 20) – «Однотомці стануть із ним пліч о пліч, вірні справі, ... якщо трапиться війна» [5]; СС «Планування глобальної справи», напр.: днв.-англ. *Him on mod bearn þæt healreced hatan wolde, medoærn micel, men gewyrcean þonne ylde bearn æfre gefrunon* (Beowulf, 65–70) – «Він замислив данів примусити на працю небувалу: палаци будувати, зали для обідів, яких люди ще не бачили» [5]; СС «Переддія», напр.: гот. *jah qab im: ni uslukaindau daurons Iairusalems, und þatei urrimai sunno* (Wulfila, Nehemiah 7:3) – «І я сказав їм: Нехай не відкриються ворота Єрусалиму, поки не буде жарко» [10].

За ознакою ускладнення додатковими ситуаціями предикати передбуття у давньогерманських мовах можна диференціювати на:

1) предикати із загальним недиференційованим значенням добуттевості, не ускладнені додатковими становими ситуаціями (сюди належать подані вище приклади ситуацій типу «Планування глобальної справи» або «Прогнозування»); 2) предикати, у яких абстрактна семантика передбуття доповнена становими ситуаціями, що конкретизують його характер або представляють у переносному значенні: СС «Готуватися до чогось» (змова, план, ідея, зібрання тощо), напр.: днв.-сакс. *Thó uuar{d} thar gisamnod filu thar te Hierusalem [Iudeo] liudi, uuerodes te them uuiha, thar sie uualdamd god suui{d} o theolico thiggean scoldum, hêrron is huldi, that sie he{b} ancuning lē{d}es alēti* (Heliand, 95–100) – «І зібрався багато, там, у Єрусалимі, євреїв, людей освячених, де вони чекали на Господа, дуже шанобливо, сумлінно, скромно» [6]; СС «Спланувати подію» (збори, поїздка, зустріч, вбивство) у значенні «вирішувати, мати намір зробити, виконати щось», напр.: днв.-ісл. *Flykkðusk þeir Atli ok fóru i brynjur; gengu svá görvir; at var garðr milli; urpusk á orðum allir senn reiðir: «Fyrr várum fullráða at firra yðr lífi»* (Edda, Atlamál in grœnlenzku, 40) – «Атлі скликав дружинників сміливих; обладунки одягнувши, дійшли до огорожі; кидали один одному лайку і погрози: «Вирішили давно ми позбавити вас життя!» [9]; СС «Рух, зміна положення в просторі», напр.: днв.-ісл. *Fara hildingar hjörstefnu til, þeirar er lögðu at Logafjöllum; sleit Fróða frið fjánda á milli; fara Víðris grey valgjörn of ey* (Edda, Helgakviða Hundingsbana I, 13) – «поспішають бійці на збори мечів, бути їм – вирішили – у схилів Логафьюольд; знищують світ Фроди, нищпорять по острову Відріра пси, трупи зжирючи» [9].

Наявність додаткових семантичних ознак у значенні предикатів із добуттевою семантикою вказує на те, що початкова стадія буття репрезентована у давньогерманських текстах не як самостійний, окремий стан, а як невіддільний від різноманітних життєвих процесів, станів.

Предикати виникнення (становлення) репрезентували у давньогерманських текстах початок буття, процес появи, виникнення, вияву певного стану та реалізуються в мові за допомогою дієслів, об'єднаних семою появи, початку існування. У мовознавчій літературі їх розмежовано на дві групи на основі протиставлення: «власне виникнення» – «вияв і самовияв».

Предикати першої мікрогрупи характеризують власне виникнення, появу й об'єднують зна-

чення початку буття та повторної появи. Початок буття – це здебільшого ситуативи, що об'єднують процеси початку здійснення, процес власне коли подія відбувається або подія, коли щось виявляється: СС «Абсолютна початковість», виникнення певного стану, процесу, напр.: баварськ. *uuantu sar so sih diu sela in den sind arheuit enti si den lihhamun likkan lazzit* (Muspilli, 2–3) – «одразу, коли душа у путь відправляється й залишає порожнину тілесну» [8]; СС «Поява», напр.: днв.-англ. *Swa ða drihtguman dreamum lifdon eadiglice, oddæt an ongan eadiglice, oddæt an ongan fyrene fremman feond on helle Grendel* (Beowulf, 103) – «Щасливо жили дружинники у залі, доки на горі їм не з'явилося пекельне створіння, що Гренделем звалюся» [5]; СС «Руху, переміщення, зміни положення в просторі», напр.: днв.верхн.-нім. *do stoptun to samane staim bort chcludun, heiwun harmlicco huitte scilti, untu imo iro lintun luttulo wurtun, giwigan miti wabnum* (Hildebrandslied, 65) – «перш дротики з силою метнули, ті вп'ялися, застрягли в щитах, тут зішлись, задзвеніло залізо, ось щити їх іззубрені світлі і зламані вістря списа» [7]; СС «Непряма фізична та/або фізіологічна дія», вжита переважно в переносному значенні, напр.: гот. *jah atiddja dalap rign jah gemun ahivos jah waiwoun windos jah bistuggun bi þamma razna jainamma, jah ni gadraus, unte gasuliþ was ana staina* (Wulfilaibel, Matthew 7:25) – «І дощ, і розлилися річки, і буря здійнялася й на дім отой, але він не впав, тому що заснований був на камені» [10].

Предикати другої мікрогрупи «Повторна поява» у давньогерманських текстах здебільшого мали таку станову ситуативну семантику: СС «Спогад», напр.: днв.-англ. *Hwilum eft ongan, eldo gebunden, gomel gudwiga giogude cwidan* (Beowulf, 2110) – «то з тугою згадував роки минулі, силу юності, вбиту часом» [5]; СС «Звичай», «Обряд», напр.: гот. *ip þu fastands salbo haubip þein jah ludja þeina þwah* (Wulfilaibel, Matthew 6:17) – «А ти, коли постишся, намасти свою голову і лице своє вмій» [10].

Третя мікрогрупа предикатів виникнення – вияву та самовияву – вказувала на початок вияву певного явища за допомогою характерних для нього звукових і зорових образів: СС із предикатами зі значенням виникнення звуку (здебільшого предметні звуки, створені різними істотами, предметами чи явищами навколишньої дійсності), напр.: днв.-ісл. *Inn fráni ortu; þú gerðir fræs mikla ok galzt harðan hug; heift at meiri verðr hölda sonum, at þann hjalm hafi*. (Edda, Fáfnismál, 19) – «Змії могутній, сичав ти голосно

і хоробрим ти був; тому сильніше людей ненавидів, що шоломом володів ти» [9]; СС із предикатами що номінують виникнення оптичних явищ, свічення, горіння, кольору, напр.: днв.-ісл. *Sól tér sortna, sigr fold i mar; hverfa af himni heidar stjörnur; geisar eimi ok aldrnari, leikr hár hiti við himin sjalfan*. (Edda, Völuspá, 57) – «Сонце потемніло, земля тоне в морі, зриваються з неба світлі зірки, полум'я вирує світоча життя, жар нестерпний до неба доходить» [9].

Предикати існування (екзистенції) у давньогерманських мовах означали здебільшого процеси перебування у певному стані певний відрізок часу або мали сему «Безкінечність». Це могли бути неодноразово повторювальні (багатократні), однократні, циклічні події або фатальні (констатаційні, завершальні, неминучі) події, передчасні та/або однократні події, напр.: СС «Однократна подія», напр.: днв.-ісл. *Oft var i tíni teiti meiri, þá er minn Sigurðr söðlaði Grana ok þeir Brynhildar biðja fóru, armar vettar; illu heilli*. (Edda, Guðrúnarkviða in fyrsta, 22) – «Двір наш бачив дні веселіше, ніж день, коли був осідланий Грані і Сігурд до Брюнхильди свататися їхав, до жінки злої, в годину зловісну» [9]; СС «Багатократна подія», напр.: днв.-ісл. *Þá kvað Gjaflaug, Gjuka systir: Mik veit ek á moldu munarlausasta; hefi ek fimm vera forspell beðið, tveggja dætra, þriggja systra, átta bræðra, þó ek ein lifi*. (Edda, Guðrúnarkviða in fyrsta, 4) – «Промовила Гьявлауг, Гюкі сестра: Визнати за неможливе своє терпіння, я п'ятьох чоловіків втратила, трьох сестер, трьох синів, вісім братів – і все ж живу я» [9]; СС «Циклічна подія», напр.: днв.-англ. *ylða bearnum, undyrne cuð, gyddum geomore, þætte Grendel wan hwile wið Hroþgar; hetenidas wæg, fyrene ond fæhðe fela missera* (Beowulf, 150) – «І склалися в той час по всій землі пісні сумні, але правдиві про те, як Грендель війною на Хродгара рік за роком злосердий ходить» [5]; СС «Фатум», напр.: днв.-англ. *hie wurd forsweop on Grendles gryre, God eaþe mæg* (Beowulf, 480) – «доля безжальна забирає воїнів у сутичках з Гренделем, але Бог допоможе» [5]; СС «Передчасність» та/або «Одночасність», напр.: днв.-англ. *beam Healfdenes; se was betera ðonne ic. Siddan þa fæhðe feo þingode; sende ic Wylfingum ofer wæteres hrycg ealde madmas; he me aþas swor*. (Beowulf, 470) – «спадщиною Хальфдана брат мій старший, і загинув Херогар передчасно, я ж нехайно у сплату крові золото вислав Вільвінгам за море» [5]; СС «Глобальна подія» (наприклад, світостворення) або СС «Світостворення», напр.: гот. *unte in imma gaskapana waurþum alla in himinam jah ana airþai, þo gasaihvanona jahþo ungasaihvanona,*

japþe sitlos japþe frauinassjus, japþe reikja japþe waldufnja, alla þairh ina jah in imma gaskapana sind (Wulfilabibel, Colossians 1:16) – «Адже ним було створено все, що на небі, та що на землі, осяжне та неосяжне, чи то палаци, чи то володіння, чи то князівста або сили: все створено ним та для нього» [10]; СС «Вічне життя», напр.: баварськ. *Elias stritit pi den ewuigon lip, uuili den rehtkernon daz rihhi kistarkan* (Muspilli, 43) – «Еліас бореться за вічне життя, він хоче, щоб праведники наповнили небесне царство» [8]; СС «Побут», напр.: гот. *jah was fraquman dagis hvizuh stiur lamba gawalida jah gaits gamanwida was mis; jah bi dagans gaf wein allai þizai filusnai jah allai þizai managein; jah ana þo alla hlaif fauramapleis meinis ni sokida, in þis ei ni kauridedjau þo managein in þaim waurstwam* (Wulfilabibel, Nehemiah 5:18) – «Тепер те, що було приготовано для мене щодня, це був один бик і шість овець; також були приготовані для мене птахи і один раз у десять днів подавали всі види вина: але цього не було потрібно королю, тому що рабство було важким для цього народу» [10].

Висновки. Узагальнимо, що відсутність чітких меж між давньогерманськими предикатами передбуття спричинена їх багатозначністю, здатністю відображати різні фази/підфази, наприклад:

назрівати – «наближатися, ставати неминучим», як власне передбуття та «виникати, зароджуватися» (зародження); насуватися – «з'являтися, охоплювати» (про думки, мрії) як зародження та «наближатися в часі» (явища природи, пора року, абстрактні поняття) як наближення; поставати – «зароджуватися, з'являтися» як зародження, «виникати, відбуватися, наставати» як виникнення та становлення. Передбуття у такому трактуванні відкриває шкалу буття та поступово переходить у виникнення, становлення.

Варто зазначити, що у семантиці предикатів виникнення у текстах давньогерманських пам'яток могли поєднуватися значення початку буття та одночасно його здійснення, наявності, початку буття та одночасно самовияву, а також миттєвості буття, коли початок певного процесу відразу ж супроводжується його здійсненням та зникненням. Предикати існування у давньогерманських мовах були здатні виражати як значення початкової фази буття, так і буття у його розвитку (як поступовий процес, окремі фази якого можуть непомітно переходити одна в одну). Семантичні групи предикатів буття у давньогерманських текстах мали розмиті межі та легко асимілювали одна в одну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лонська Л.І. Структурно-семантичні особливості буттєвих речень в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2001. 20 с.
2. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. Москва: Прогресс, 1988. 654 с., с. 117
3. Шведова Н.Ю. Русские бытийные глаголы и их субъекты. Слово и грамматические законы языка. Глагол. Москва, 1989. 296 с., с. 7
4. Чейф У.Л. Значение и структура языка. Москва: Прогресс, 1975. 482 с., с. 114–121.
5. Beowulf. URL: 07.11.2018: <https://norse.ulver.com/src/other/beowulf/beowulf.html>.
6. Heliand. URL: 07.11.2018: <http://www.wulfila.be/lib/sievers/1878/>.
7. Hildebrandslied. URL: 07.11.2018: <http://norse.ulver.com/src/other/hildebrand/index.html>
8. Muspilli. URL: 07.11.2018: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Muspilli/mus_frag.html.
9. Snorra Edda. URL: 07.11.2018: <http://norse.ulver.com/>.
10. Wulfila. Gotisches Biebel. URL: 07.11.2018: <http://www.wulfila.be>.